

לראות את האור: על אסתטיקה רוחנית בקולנוע

See the Light: On Spiritual Aesthetics in Cinema

סמינר (4 ש"ס)

מרצה: ד"ר דן חיוטין

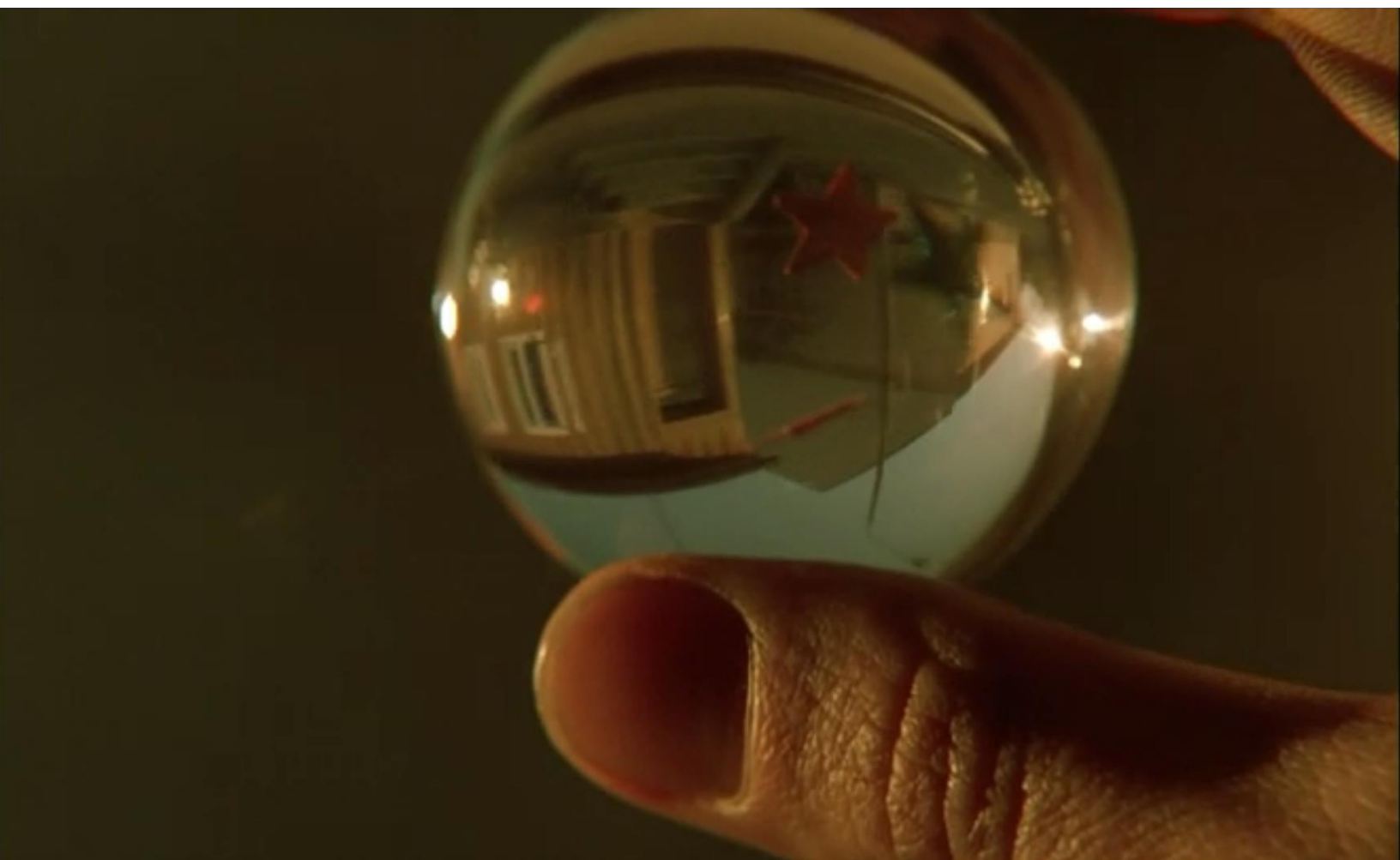
תיאור הסמינר

מהי אסתטיקה רוחנית בקולנוע? שאלה זאת עמדה במוקד העניין של חוקרים שונים בתחומי הקולנוע והדת לאורך מספר עשורים. ההנחה הבסיסית שהובילה את המחקר הינה שבחירות סגנוניות מסוימות עשויות להעניק לסרט נופך ספיריטואלי, גם אם הלה לא עוסק בדת באופן ישיר, ושצופים עשויים לחוות הארה, התעלות ואף אקסטזה כתוצאה מהמפגש עם בחירות אלה. במסגרת הקורס נבחן את ההשלכות של הנחה זאת ביחס למסורות דתיות ורוחניות מהמערב והמזרח ובהקשר של ז'אנרים רלוונטיים וקולנוענים "רוחניים" נודעים כרובר ברסון, קארל תיאודור דרייר, יאסוז'ירו אוזו, קז'ישטוף קישלובסקי, אנדריי טרקובסקי, דייוויד לינץ', קרלוס רייגדאס ואפיצ'טפונג וירסטקול. הדיונים יתמקדו בסרטים נבחרים ויגדירו ביחס להם גישות שונות לניתוח המפגש הקולנועי בין רוחניות לאסתטיקה. מתוך הדיון בגישות אלה נתהה לגבי קיומו של סגנון על קולנועי-רוחני, וכפועל יוצא, לגבי מהות האופי הרוחני של המדיום עצמו.

How may we define spiritual film aesthetics? This question has preoccupied various scholars in film and religious studies over the past several decades. The basic premise underlying their scholarly attempts has been that certain aesthetic choices may create a spiritual dimension within a given film, even if it does not address religious issues directly, and that viewers can experience enlightenment, transcendence and even ecstasy as a result of encountering these choices. The class will examine the implications of this premise with reference to Western and Eastern religious-spiritual traditions and in the context of relevant genres and preeminent "spiritual" directors such as Robert Bresson, Carl Theodor Dreyer, Yasujirō Ozu, David Lynch, Krzysztof Kieślowski, Andrei Tarkovsky, Carlos Reygadas, and Apichatpong Weerasethakul. Discussions will focus on select films and through their stylistic analysis, define various approaches to the cinematic meeting of aesthetics and spirituality. By integrating these approaches, we will ultimately ask whether a spiritual-cinematic meta-style actually exists, and how we may best describe film's elusive "spiritual nature."

חובות סטודנטים/ות

- נוכחות (לא יותר משלושה חיסורים).
- קריאה שוטפת של חומרי הסמינר והשתתפות פעילה בדיון מדי שבוע.
- צפייה בסרטים הרלוונטים לכל המפגשים.
- הגשת והצגת שאלות על חומרי הקריאה.
- הגשת הצעה כתובה לעבודה סמינריונית והצגתה בפני הכיתה.
- הגשת עבודה מסכמת.

מפגשים

מבוא

מפגש 1: על דת, רוחניות, ואסתטיקה קולנועית

צפייה: *Breaking the Waves* (Lars von Trier, 1996)

קריאת חובה:

Jeffery Pence, "Cinema of the Sublime: Theorizing the Ineffable," *Poetics Today* vol. 25, no. 1 (Spring 2004)

קריאת רשות:

Ingrid Fernandez, "In the Kingdom of Men: Love, Faith and Spirituality in von Trier's *Breaking the Waves*," *Journal of Religion & Film* vol. 15, no.1 (2016)

William L. Bilzek and Michele Desmarais, "What are We Teaching When We Teach 'Religion and Film'?" in *Teaching Religion and Film*, ed. Gregory J. Watkins (Oxford: Oxford University Press, 2008)

Paul Heelas, "The Spiritual Revolution: From 'Religion' to 'Spirituality,'" in *Religions in the Modern World: Traditions and Transformations*, ed. Linda Woodhead et al. (New York and London: Routledge, 2002)

Arne Grøn, "Beyond? Horizon, Immanence, and Transcendence," in *Phenomenology and Religion: New Frontiers*, ed. Jonna Bornemark and Hans Ruin (Huddinge: Södertörn University, 2010)

Abraham H. Maslow, "Lessons from Peak Experiences," *Journal of Humanistic Psychology* vol. 2, no.1 (January 1962)

וויליאם גיימס (1902), "מיסטיציזם", מתוך החוויה הדתית לסוגיה: מחקר בטבע האדם (ירושלים: מוסד ביאליק, 2003)

אלדוס האקסלי (1952), "דלתות התודעה", מתוך דלתות התודעה, עדן ושאל (תל אביב: מדף/עולם חדש, 2016)

חטיבה ראשונה: קולנוע של צנע

מפגש 2: רובר ברסון—בין המילה לתמונה

צפייה: *Diary of a Country Priest* (Robert Bresson, 1951)

קליפים: *Pickpocket* (Robert Bresson, 1959); *L'Argent* (Robert Bresson, 1983)

קריאת חובה:

André Bazin, "Le Journal d'un Cure de Campagne and the Stylistics of Robert Bresson," in *What is Cinema? Volume 1* (Berkeley: University of California Press, 1968)

קריאת רשות:

Bert Cardullo, "Defining the Real: The Film Theory and Criticism of André Bazin," in *André Bazin and Italian Neorealism*, ed. Bert Cardullo (New York: Continuum, 2011)

Michael Bird, "Film as Hierophany," in *Religion in Film*, edited by John R. May and Michael Bird (Knoxville: University of Tennessee Press, 1982)

Amédée Ayfre (1962), "The Universe of Robert Bresson," in *The Films of Robert Bresson*, ed. Ian Cameron (New York: Praeger, 1970)

Susan Sontag (1964), "Spiritual Style in the Films of Robert Bresson," in *Against Interpretation and Other Essays* (New York: Picador, 1966)

אריאל שוייצר, "רובר ברסון והסינמטוגרף", *הערות על הסינמטוגרף*, מאת רובר ברסון (ירושלים: כרמל, 2011)

מפגש 3: יאסוז'ירו אוזו, קרל תיאודור דרייר, והסגנון הטונסנדנטלי

צפייה: *Ordet* (C. Th. Dreyer, 1955); *An Autumn Afternoon* (Yasujirō Ozu, 1962)

קליפים: *The Passion of Joan of Arc* (C. Th. Dreyer, 1927); *Ordet* (C. Th. Dreyer, 1955); *Tokyo-Ga* (Wim Wenders, 1984)

קריאת חובה:

Paul Schrader, "Introduction" and "Ozu," in *Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer* (Berkeley: University of California Press, 1972)

קריאת רשות :

Paul Schrader, "Dreyer," in *Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer* (Berkeley: University of California Press, 1972)

Casper Tybjerg, "Forms of the Intangible: Carl Th. Dreyer and the Concept of 'Transcendental Style,'" *Northern Lights* vol. 6 (2008)

Robert Boyers, "Secular Vision, Transcendental Style: The Art of Yasujirō Ozu," *The Georgia Review* vol. 32, no. 1 (Spring 1978)

Mitsuhiro Yoshimoto, "Japanese Cinema in Search of a Discipline," in *Kurosawa: Film Studies and Japanese Cinema* (Durham: Duke University Press, 2000)

Tyler Parks, "Change, Horizon, and Event in Ozu's *Late Spring* (1949)," *Film-Philosophy* vol. 20 (2016)

Abé Mark Nornes, "The Riddle of the Vase: Ozu Yasujirō's *Late Spring* (1949)," in *Japanese Cinema: Texts and Contexts*, ed. Alistair Phillips and Julian Stringer (London: Routledge, 2007)

גיונאיצירו טניזקי (1933), *בשבת הצללים* (רמת השרון : אסיה, 2013)

רודולף אוטו (1917), *הקדושה : על הלא רציונלי באידיאת האל ויחסו לרציונלי* (ירושלים : כרמל, 1999)

יעקב רוז, *זן בודהיזם—פילוסופיה ואסתטיקה* (תל אביב : מודן ומשרד הבטחון-ההוצאה לאור, 2011)

חטיבה שנייה : קולנוע של הפשטה

מפגש 4 : אנדריי טרקובסקי—זמן ומרחב איקונוגרפי

צפייה : *The Mirror* (Andrey Tarkovsky, 1975)

קליפים : *Andrei Rublev* (Andrei Tarkovsky, 1966)

קריאת חובה :

אנדריי טרקובסקי (1986), "הדימוי בקולנוע" ו-"אודות הזמן, הקצב והעריכה", *לפסל את הזמן* (רמת השרון : אסיה, 2013)

קריאת רשות :

Donato Totaro, "Time and the Film Aesthetics of Andrei Tarkovsky," *Canadian Journal of Film Studies* vol. 2, no. 1 (Spring 1992)

Gerard Loughlin, "Within the Image: Film as Icon," in *Reframing Theology and Film: New Focus for an Emerging Discipline*, ed. Robert K. Johnston (Grand Rapids: Baker Academic, 2007)

Terence McSweeney, "'A State of Mind, Not a Way of Thinking': Spirituality in the films of Andrei Tarkovsky," in *Faith and Spirituality in Masters of World Cinema*, ed. Kenneth R Morefield (Boston: Cambridge Scholars, 2008)

Robert Eford, "Andrei Rublev: Transcendental Style and the Creative Vision," *Journal of Popular Film and Television* vol. 35, no. 2 (Summer 2007)

Angela Dalle Vacche, "Andrei Tarkovsky's *Andrei Rublev*: Cinema and the Restoration of Icon Painting," in *Cinema and Painting: How Art Is Used in Film* (Austin: University of Texas Press, 1996)

מרט פרחומובסקי, "אמונת האומנות", סינמטק 174 (ינואר-פברואר 2012)

מפגש 5: קז'ישטוף קישלובסקי—המתודה הפנומנולוגית וכוח ההפשטה

Dekalog I (Krzysztof Kiesłowski, 1988); *The Double Life of Véronique* (Krzysztof : צפייה Kiesłowski, 1991)

Bicycle Thieves (Vittorio De Sica, 1948); *Blue* (Krzysztof Kiesłowski, 1993) : קליפים

: קריאת חובה

Joseph G. Kickasola, "Immediacy, Abstraction, and Transcendence," in *The Films of Krzysztof Kiesłowski: The Liminal Image* (New York: Continuum, 2004)

: קריאת רשות

Joseph G. Kickasola, "The Later Features (1991-1994): *The Double Life of Véronique* and *The Three Colors Trilogy*," in *The Films of Krzysztof Kiesłowski: The Liminal Image* (New York: Continuum, 2004)

Vivian Sobchack, "The Expanded Gaze in Contracted Space: Happenstance, Hazard, and the Flesh of the World," in *Carnal Thoughts: Embodiment and Moving Image Culture* (Berkeley: University of California Press, 2004), 85-108.

J. Dudley Andrew, "The Challenge of Phenomenology: Amédée Ayfre and Henri Agel," in *The Major Film Theorists: An Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 1976)

Amédée Ayfre, "Neo-Realism and Phenomenology," in *Cahiers du Cinéma: The 1950s: Neo-Realism, Hollywood, New Wave*, ed. Jim Hillier (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1985)

Andrew Quicke, "Phenomenology and Film: An Examination of a Religious Approach to Film Theory by Henri Agel and Amédée Ayfre," *Journal of Media and Religion* vol. 4, no. 4 (2005)

Norman Bryson, "The Gaze in the Expanded Field," in *Vision and Visuality*, ed. Hal Foster (New York: New Press, 1988)

מפגש 6: דיוויד לינץ'—אירוניה טרנסנדנטלית, חוויות סף, וראייה מורחבת

צפייה: *Lost Highway* (David Lynch, 1997)

קליפים: *Wild at Heart* (David Lynch, 1990); *Mulholland Drive* (David Lynch, 2001)

קריאת חובה:

Eric G. Wilson, "The Transcendental Irony of David Lynch," in *The Strange World of David Lynch: Transcendental Irony from Eraserhead to Mulholland Dr.* (New York: Continuum, 2007)

קריאת רשות:

Eric G. Wilson, "Positive Negation in *Lost Highway*," in *The Strange World of David Lynch: Transcendental Irony from Eraserhead to Mulholland Dr.* (New York: Continuum, 2007)

Martha Nochimson, "The Perplexing Threshold Experience" and "*Lost Highway*: 'You'll Never Have Me,'" in *David Lynch Swerves: Uncertainty from Lost Highway to Inland Empire* (Austin: University of Texas Press, 2013)

Ronie Parciack, "The World as Illusion: Rediscovering *Mulholland Dr.* and *Lost Highway* through Indian Philosophy," in *The Philosophy of David Lynch*, ed. William J. Devlin and Shai Biderman (Lexington, KY: University Press of Kentucky, 2011)

דיוויד לינץ', לתפוס את הדג הגדול: הרהורים על מדיטציה, תודעה, ויצירתיות (רמת השרון: אסיה, 2015)

מפגש 7: אומנות נסיונית, אניקוניזם, והמופשט

צפייה: *Radio Dynamics* (Oscar Fischinger, 1942); *Allures* (Jordan Belson, 1961); *Lapis* (James Whitney, 1966); *Ima Traveler* (Erwin Driessens and Maria Verstappen, 1996); *Textension* (Josh Nimoy, 1999); *Unfolding Object* (John Simon, 2002); *Allahu Akbar* (Usama Alshaibi, 2003)

קריאת חובה :

Laura U. Marks, “Getting Things Unfolded” and “Islamic Aesthetics and New Media Art: Points of Contact,” *Enfoldment and Infinity: An Islamic Genealogy of New Media Art* (Cambridge, MA: MIT Press, 2010)

קריאת רשות :

Fredrika Spindler, “Gilles Deleuze: A Philosophy of Immanence,” in *Phenomenology and Religion: New Frontiers*, ed. Jonna Bornemark and Hans Ruin (Huddinge: Södertörn University, 2010)

William C. Wees, “Making Films for the Inner Eye: Jordan Belson, James Whitney, Paul Sharits,” in *Light Moving in Time: Studies in the Visual Aesthetics of Avant-Garde Film* (Berkeley: University of California Press, 1992)

Patrícia Castello-Branco, “Pure Sensations? From Abstract Film to Digital Images,” *Animation* vol. 5, no. 1 (2010)

Charlene Spretnak, “Introduction: The Great Underground River that Flows through Modern Art,” “Wassily Kandinsky: The Invisible Realm as Inner Necessity,” and “Afterword: When Form Follows Spirit,” in *The Spiritual Dynamic in Modern Art: Art History Reconsidered, 1800 to the Present* (New York: Palgrave Macmillan, 2014)

Nina Kokkinen, “Occulture as an Analytical Tool in the Study of Art,” *Aries* vol. 13 (2013)

Paul Crowther, “Barnett Newman and the Sublime,” *Oxford Art Journal* vol. 7, no. 2 (1984)

Barnett Newman (1948), “The Sublime is Now,” in *Art in Theory: 1900-2000*, ed. Charles Harrison and Paul Wood (New York: Blackwell, 2002)

ואסילי קנדינסקי (1911), על הרוחני באומנות (ירושלים: מוסד ביאליק, 1977)

חטיבה שלישית: קולנוע של עודפות

מפגש 8: מאיה דרן—כישוף וריטואל

Ritual in Transfigured Time (Maya Deren, 1945); *Divine Horsemen: The Living Gods of Haiti* (Maya Deren and Charel Ito, 1985); *The Mad Masters* (Jean Rouch, 1955)

קריאת חובה :

Catherine Russell, "Ecstatic Ethnography: Maya Deren and the Filming of Possession Rituals," *Rites of Realism: Essays on Corporeal Cinema*, ed. Ivone Margulies (Durham: Duke University Press, 2003), 270-293.

קריאת רשות :

Maya Deren (1942), "Religious Possession in Dancing," in *The Legend of Maya Deren* (New York: Anthology Film Archives, 1984)

Maya Deren (1960), "Cinematography: The Creative Use of Reality," in *Critical Visions in Film Theory: Classic and Contemporary Readings* (Boston: Bedford/St. Martin's, 2010)

Maira Sullivan, "Maya Deren's Ethnographic Representation of Ritual and Myth in Haiti," in *Maya Deren and the American Avant-Garde*, ed. Bill Nichols (Berkeley: University of California Press, 2001)

Lucy Fischer, "'The Eye for Magic': Maya and Méliès," in *Maya Deren and the American Avant-Garde*, ed. Bill Nichols (Berkeley: University of California Press, 2001)

Rachel O. Moore, "Introduction" and "The Moderns," in *Savage Theory: Cinema as Modern Magic* (Durham: Duke University Press, 2000)

S. Brent Plate, "Before the Show: Pulling the Curtain on the Wizard" and "After the Show: Re-Created Realities," in *Religion and Film: Cinema and the Re-creation of the World (Second Edition)* (New York: Columbia University Press, 2017)

Mircea Eliade (1957), "Sacred Space and Making the World Sacred" & "Sacred Time and Myths," in *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion* (New York: Harcourt, 1987)

ויקטור טרנר (1969), *התהליך הטקסי: מבנה ואנטי-מבנה* (תל אביב: רסלינג, 2004)

מפגש 9: קולוס רייגדאס—העודפות שבבשר והנס האימננטי

Battle in Heaven (Carlos Reygadas, 2005); *Silent Light* (Carlos Reygadas, 2007) : צפייה

Japón (Carlos Reygadas, 2002) : קליפים

קריאת חובה :

Tiago de Luca, "Carnal Spirituality: The Films of Carlos Reygadas," *Senses of Cinema* (July 2010) <http://sensesofcinema.com/2010/feature-articles/carnal-spirituality-the-films-of-carlos-reygadas-2>

קריאת רשות :

Tiago de Luca and Nuno Barradas Jorge, "Introduction: From Slow Cinema to Slow Cinemas," in *Slow Cinema*, ed. Tiago de Luca and Nuno Barradas Jorge (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015)

Tiago de Luca, "Carlos Reygadas: Cinema of the Impossible," in *Realism of the Senses in World Cinema: The Experience of Physical Reality* (London: I. B. Tauris, 2014)

Robert Eford, "Solzhenitsyn, Tarkovsky and the Coarse Spirituality of Carlos Reygadas's *Japón*," *Transnational Cinemas* vol. 5, no. 1 (2014)

Rick Warner, "Filming a Miracle: *Ordet*, *Silent Light*, and the Spirit of Contemplative Cinema," *Critical Quarterly* vol. 57, no. 2 (2015)

Niels Niessen, "Miraculous Realism: Spinoza, Deleuze, and Carlos Reygadas's *Stellet Licht*," *Discourse* vol. 33, no. 1 (Winter 2011)

Judith Wilt, "Acts of God: Film, Religion and 'FX,'" in *Seeing into the Life of Things: Essays on Literature and Religious Experience*, ed. John Mahoney (New York: Fordham University Press, 1998)

מפגש 10 : אפיצ'טפונג וירסטקול—רוחות רפאים, האלביתי ושאלת הסופר-אימפוזיציה

צפייה : *Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives* (Apichatpong Weerasethakul, 2010)

קליפים : *The Spiritualistic Photographer* (George Méliès, 1903); *The Melomaniac* (George Méliès, 1903); *The Phantom Carriage* (Victor Sjöström, 1921); *Our Town* (Sam Wood, 1940); *Personal Shopper* (Olivier Assayas, 2016)

קריאת חובה :

Angela O'Hara, "Mysterious Object of Desire: The Haunted Cinema of Apichatpong Weerasethakul," in *Transnational Asian Identities in Pan-Pacific Cinemas: The Reel Asian Exchange*, ed. Philippa Gates and Lisa Funnell (New York: Routledge, 2012)

יצחק בנימיני, "הקדמה לאלביתי", *האלביתי* (1919), מאת זיגמונד פרויד (תל אביב : רסלינג, 2012)

קריאת רשות :

Mitsuyo Wada-Marciano, "Showing the Unknowable: *Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives*," in *Cinematic Ghosts: Haunting and Spectrality from Silent Cinema to the Digital Era*, ed. Murray Leeder (London: Bloomsbury, 2014)

- Tom Gunning, "Phantom Images and Modern Manifestations: Spirit Photography, Magic Theater, Trick Films, and Photography's Uncanny," in *Cinematic Ghosts: Haunting and Spectrality from Silent Cinema to the Digital Era*, ed. Murray Leeder (London: Bloomsbury, 2014)
- Casper Tybjerg, "Seeing through Spirits: Superimposition, Cognition, and *The Phantom Carriage*," *Film History* vol. 28, no. 2 (2016)
- André Bazin (1946), "The Life and Death of Superimposition," *Film-Philosophy* vol. 6, no. 1 (January 2002) < <http://www.film-philosophy.com/index.php/f-p/article/view/665/578>>
- Daniel Morgan, "The Afterlife of Superimposition," in *Opening Bazin: Postwar Film Theory and Its Afterlife*, ed. Dudley Andrew and Herve Joubert-Laurencin (Oxford: Oxford University Press, 2011)
- Simone Natale, "A Short History of Superimposition: From Spirit Photography to Early Cinema," *Early Popular Visual Culture* vol. 10, no. 2 (2012)
- Jo Collins and John Jervis, "Introduction," in *Uncanny Modernity: Cultural Theories, Modern Anxieties*, ed. Jo Collins and John Jervis (New York: Palgrave Macmillan, 2008)

מפגש 11: קולנוע הודי מיתולוגי — ספקטקל וסגנון "בעל פה"

צפייה: *Jai Santoshi Maa* (Vijay Sharma, 1975)

The Ten Commandments (Cecil B. DeMille, 1956); *The Passion of the Christ* (Mel **קליפס:** Gibson, 2004)

קריאת חובה:

Sheila J. Nayar, "The Oral Contours of the Religious Spectacular," in *The Sacred and the Cinema: Reconfiguring the "Genuinely" Religious Film* (London: Bloomsbury Academic, 2012)

קריאת רשות:

Sheila J. Nayar, "The Alphabetically Literate Contours of the Transcendental Style" and "Varieties of Hierophanic Experience," in *The Sacred and the Cinema: Reconfiguring the "Genuinely" Religious Film* (London: Bloomsbury Academic, 2012)

Rachel Dwyer, "Introduction" and "The Mythological Film," in *Filming the Gods: Religion and Indian Cinema* (London, New York: Routledge, 2006)

Lawrence Babb, "Glancing: Visual Interaction in Hinduism," *Journal of Anthropological Research* vol. 37, no. 4 (Winter 1981)

Philip Lutgendorf, "A Superhit Goddess: *Jai Santoshi Maa* and Caste Hierarchy in Indian Films," *Manushi* vol. 131 (July-August 2002)

Terry Lindvall, W. O. Williams, and Artie Terry, "Spectacular Transcendence: Abundant Means in the Cinematic Representation of African American Christianity," *The Howard Journal of Communication* vol. 7 (1996)

Jacques Maritain, "Religion and Culture," in *Social and Political Philosophy of Jacques Maritain* (New York: Scribner, 1955)

Paul Schrader, "Conclusion," in *Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer* (Berkeley: University of California Press, 1972)

חטיבה רביעית: רפרטים

מפגשים 12-13: הצגת הצעות מחקר ודין כיתתי